

KERESZTÉNY MAGVETŐ

LXVIII. ÉVF.

1936. MÁRCIUS—ÁPRILIS

2. FÜZET.

A mi útunk.

Bármilyen drága és szent örökséget kaptunk apáinktól; bármilyen nagyra értékeljük az unitárizmusban levő vallási és erkölcsi értékeket; bármilyen boldogító legyen az a tudat, hogy ma már a világ legkülönbözőbb tájain számosan vannak, akik velünk lelki rokonságban élnek; bármilyen csillogó elme-éllel és a tudomány minden igényeit kielégítő, megtámadhatatlan rendszerekben fejtjük ki igazságainkat; bármilyen sokszor és fennhangon büszke öntudattal hirdessük unitárius voltunkat: mindez semmit sem ér, ha valásunk nem válik életünk alkotó tényezőjévé, lelkünket ihlető hatalommá, akaratunkat mozgató erővé. Olyan, mint a papírpénz, amelynek nincs meg az aranyfedezete. Vagy olyan, mint az evangelium terméketlen figefa, melyet hiában ápolt és gondozott évről-évre a kertész, gyümölcsöt még sem termett. Az őskeresztények nem üres beszéddel, nem mellveregető dicsekedéssel, hanem szenvedéssel, türelemmel és áldozatokkal szolgálták a kereszténység szent ügyét, ami által még ellenségeik részéről is ilyen megjegyzéseket érdemeltek ki: „látjátok mennyire szeretik vallásukat. Mindenik meghalni is kész érette.“ Ez a hűség, ez a szent ragaszkodás volt az a missziói erő, amely másokat is vonzott s számukat naponta gyarapította. Ez volt az a delej:s áram, amely egységet és lelki közös-séget teremtett a különböző gondolkozású emberek között. Hála és tisztelet illeti a magvetőket; de hála és tisztelet illesse a sziveket is, amelyekben az elhintett magvak 60 sőt 100 annyit termettek.

Az áldás és siker ma sem tisztán a magvetők munkájától függ. A leggondosabb magvetés után is jöhet fergeteg és jégeső, amely tönkre teszi a legszebb reményeket. Jöhet ádáz ellenség, mely konkolyt hint a tiszta búza közé. A magvető munkája mellé nemes és jó talaj kell, amely meg tud birkózni az idők mindenféle viszontagságával. A legjobb vezér bölcsessége kárba vész és legszebb tervei dugába dőlnek a közkatonák árulása miatt. Egységes közszellem nélkül egyetlen közösségben sem lehet igazi élet és elő-

haladás. A legszebb és legbölcsebb írott törvények csak olyanok, mint a csontváz. Életet nekik csak a lélek és annak erkölcsi erői adhatnak.

Ami igaz így általánosságban, sokszorosan áll az a mi unitárius egyházunkra. Kicsinyek vagyunk. Kevesen vagyunk. Azt sem mondhatjuk, hogy valamely barátságos környezetben élünk. Külső hatalommal nem rendelkezünk. Anyagi erőinknek a forrásai kiapadtak. Egyedül erkölcsi értékeinkre vagyunk utalva. Ami alapjában véve nem volna baj; mert, hisz Istenországának a munkásai nem is építhetnek külső hiábavalóságokra. Azonban a legnagyobb veszteségünk az volna, ha erkölcsi értékeinket is elveszítenők. Ezzel mindent veszítenénk. Olyanok lennénk mint az izetlenré vált só. De éppen azért, mert ez az utolsó kincsünk, éber vigyázattal és nagy szeretettel kell őrködnünk fölötte. Ezt nem másoktól kaptuk s ezért nem is veheti el senki tőlünk. Mi magunk lehetünk árulói csupán. De ha egyszer elveszítettük, többé soha vissza nem szerezhetjük. A hűtelen szolgától még az egy talentumot is elveszi az evangéliumi gazda, hogy arra bizza, aki gyümölcsöztetni tudja.

Mínél szűkebbre szorult a tér, melyen munkálkodhatunk, annál nagyobb rendben kell tartanunk gazdaságunkat. Mirel kisebb lett a birtokunk, annál belterjesebben és gyümölcsözőbben kell azt művelnünk. Kapkodás, széthuzás és folytonos új kezdek helyett meg kell keresnünk azt az utat, amely a mi vallásunkból önkényt folyik, s történelmi hagyományainknak a legjobban megfelel, s ezen az úton tántoríthatatlan kitarással mindig előre haladunk.

Ezen az úton első mérföldmutató a *hit*. Az a hit, amely az egy igaz élő Istennel hoz minket szoros kapcsolatba, lelki egységbe. Ez az egy Isten nem csupán a világ teremője, hanem életnek és halálnak, boldogságnak és boldogtalanságnak, sikernek és bukásnak, haladásnak és hanyatlásnak egyetlen ura. Jóságos Atya, aki a csalódások által is fölemel, a szenvedések és megpróbáltatások útján megnemesít, s emberi gyöngeségeink és botlásainkban kegyelmet ad számunkra. Kiapadhatatlan forrása azoknak a testi és lelki erőknak, amelyek nélkül az ember egy nap sem végezheti el kötelességét, de amelyeknek segítségével nagy dolgokra képes. Szolgálhatja Istenországát, művelheti a tudományok és művészetek különböző ágait, építheti e földön a közboldogság templomát. Nem unitárius ember az, aki ezt az isteni akaratot nem tudja megnyugvással fo-

A mi útunk.

gadni, s a helyett akár az önbálványozás, akár az anyagimádás bűnébe esik. Ha az unitáriusok mind egyéenkint, mind egyházi közösségünkben a lefolyt századok emberfeletti megpróbáltatásaiban nem hittek volna az egy Isten jóra vezérlő erejében és segítségében: a kísértetbe ejtő idők viharait soha ki nem állhatták volna. Akárhányszor nem értjük emberi gondolkozással az Isten útjait, nem tudunk behatolni mélységének titkaiba; de mindig biznunk kell, hogy a legsötétebb felhőket is áttöri jóságának életet és termékenységet sugárzó melegsége. Ez a hit a mi egyéni és egyházi életünk útjának egyik biztos mérföldmutatója.

A második a *közös munka*. Mi nem hiszünk az ember teljes romlottságában és jóra való tehetetlenségében. Szerintünk az ember Istennek olyan teremtménye, aki nemes lelki tehetségekkel van megáldva. Ha különböző mértékben is, de mindenki bizonyos mennyiségű talentumokat kapott az égi Atyától. De nagy felelősséggel is tartozik, hogy miképpen sáfárkodott a reá bízott javakkal. Nem csupán önmagunknak és önmagunkért élünk és munkálkodunk, hanem annak a lelki közösségnek a javáért is, amelyben az isteni gondviselés helyünket megmutatta. Egyéni vágyaink és reményeink mellett vannak közös eszményeink. Ez utóbbiakért élni s egyéni életünket és tehetségeinket a köznek alája rendelni; minden erőnket és tehetségünket egy közös akaratban egyesíteni és egy közös cél szolgálatába állítani: ezt tanulhatjuk meg multunk hagyományaiból. Mi nem engedhetjük meg magunknak azt a fényűzést, hogy élődikeket fürjünk az egyház testén. Minden parányi erő és tehetség a közre nézve nélkülözhetetlen. Itt mindenkinek egy, két, sőt három ember munkáját kell ma végeznie, hogy a lépten-nyomon előnkbe meredő óriási akadályokon győzedelmeskedhessünk. Csak úgy számíthatunk az Isten áldására, ha munkáinkat mi is elvégezzük, s ha az ő akarata szerint végezzük el. Az unitárius szó egységet jelent. Azonban ezt az egység fogalmát az Isten egységéről át kell vinnünk a mi lelki és társadalmi egységünkre, hogy e tekintetben is unitáriusok legyünk. És ez legyen a mi életünk útjának második mérföldmutatója.

A harmadik egymás *szeretete és megbecsülése*. Az unitáriusok a multban sokat szenvedtek hitükért. Volt idő, amikor a legrosszabb ajánlólevél volt e világ előtt az, ha valaki unitárius volt. A haladás és boldogulás útja sokszor bezárult az előtt, aki unitá-

rius keresztlevelét mutatta. A hatalom szemében pedig vörösposztó volt az unitárius szó. De minél inkább üldözte és gyűlölte a világ, annál inkább támogatták, szerették és megbecsülték egyik a mását. Mint a vadtól üldözött nyáj egy seregbe tömörül, hogy egymást védje és oltalmazza, mint a vihartól ostromolt fenyők összehajtják lombkoronáikat, hogy inkább kibírassák a külső ostromot: úgy kovácsolta egybe a kívülről jövő szenvedések kalapácsa az unitáriusokat. Így, amit egyenként ki nem bírhattak volna, közös erővel és akarattal egymás segítségével és támogatásával dicsőségesen kiállották. Él-e ma közöttünk ez az egymás szeretete és kölcsönös megbecsülése? Van-e elég erkölcsi erőnk az önzés bálványának ledöntésére s testvéri szívvel elismerni másokban is azt, ami jó? Vagy pedig jelszavunk az, hogy félrelökjünk mindent s eltapossunk mindenkit, aki egyéni érdekeinket elő nem mozdítja? A külső viharok ostromát szerető kezek összefogásával s megértő szívek összedobbanásával elviselhetőbbé tesszük-e, vagy széthuzással s egymás lekicsinyülésével még súlyosbitjuk azt? Feleljen e kérdésekre mindenkinek a lelkiismerete. De ha ez az igaz bíró vádlólag szólana, akkor mi elhagytuk az igaz utat, apáink útját s magával sodort egy olyan áradat, mely kiszakított az igazi unitárius élet lelki közösségéből.

A mi útunk utolsó mértföldmutatója *a lemondás és az önmegtágadás*. Nem aszkétai életről, nem a világi javakról való teljes lemondásról van itt szó. Mégis útunknak ez a szakasza a legnehezebb és legmeredekebb. Sokan, ha eddig el is érkeznek, de itt akaraterejük megtörik. Mert így gondolkoznak: Hiszek Istenben, dolgozom, amennyit csak tudok, szeretem és megbecsülöm embertársaimat. De ezek után engedjék meg, hogy legalább kedvem szerint éljek. Ha áldozatot hozok Istennek, miért ne áldozhatnék e világi életnek is. Azoknak, akik így gondolkoznak, figyelmébe ajánljuk a nagy Berde Mózsza végrendeletének eme szavait: „Rongyosan jártam, magamtól minden élvezetet megvontam, csakhogy az előmbe tűzött nagy célt megközelítsem.“ A halhatatlan alapító eme szavai kellene, hogy a mi mai életünk legfőbb programját alkossák. Nem a nagy világnak, hanem önmagunknak élni; nem a látszatot keresni, hanem a lényegyet megragadni; nem kifelé tündökölni, hanem a belső bástyákon tántorithatatlanul állani; nem a test igényei után szaladni, hanem a lelkek szomjuságát kielégíteni; nem a hiu nagy-

zolás hóbortját követni, hanem a mi csendes tűzhelyünk melegségét élesztgetni: ezek ma az igazi unitárius élet kívánalmái. Minél több hiábavalóságról tudunk lemondani, annál több jóval gazdagíthatjuk ezt a mi megtépett, szegény egyházunkat. Hálátlan gyermek volna az, aki édesanyját rongyokban éhezni hagyja, míg maga világi élvezetekre s felesleges külsőségekre tékozolná vagyonát. Minden-napi csekély lemondással nagy áldozatokat hozhatunk a köz oltárára.

Ez a lemondás nemcsak testi, hanem lelki áldozatokat is kíván tőlünk. Kivánja azt, hogy egyéni céljainkat, reményeinket hozzuk összhangba a köz céljaival s ahol a kettő összeütközött, ott némuljon el az egyén a köz előtt. Nagy önmegtagadást igényel ez a lemondás, de aki hisz Istenben, az könnyü szívvvel járja útjait. Akik egy társadalomban élnek, azoknak sok tekintetben egymáshoz kell igazodniok. Az önmagunk körül forgó egyéniségekből a társadalmi személyiség magaslatára kell emelkednünk. A korlátlan szabadosság széles útja helyett, mely a halálba viszen, meg kell találnunk az igazi szabadság keskeny ösvényét, mely az életre vezet. A nemes és öntudatos erkölcsös élettel kell a törvények fölébe emelkednünk. A szeretettel megelőzni a kényszer szükségét. Ez az Istenországának alaptörvénye. Így töltötte be Jézus is a „törvényt“.

Az az út, amelynek irányjelző oszlopaít itt megjelölni igyekezünk, nem csupán egyes kiválasztottak s nem is csupán a vezérek útja. Ezt minden igaz unitáriusnak meg kell találnia. Szét vagyunk szórva a nagy világban. Kedvezőtlen szelek fujnak körülöttünk. Ezek a szelek az egyes embert könnyen magukkal sodorják. A lelki és erkölcsi egységünk menthet meg csupán az életnek ebben a zugó áradatában. Az, ha beteljesedik rajtunk az írások szava, hogy „királyi papság és szent nép“ vagyunk.

Vári Albert.

Az Unitárius Irodalmi Társaság története.

(1920. aug. 28.—1935. dec. 14.)

(Befejező közlemény.)

Igen, az Unitárius Irodalmi Társaság már akkor meglátta, hogy a mi megmaradásunk alapja: a nép és már akkor feladatává tüzte ki annak szolgálatát, erősbitését, magához ölelését. Azóta tizenöt év telt el. De hol vagyunk még ma is s már mi is ezektől a gyönyörű ideáloktól, ezektől az egykori szép napoktól, kanaáni ígéret-földjétől. Pedig amit az Unitárius Irodalmi Társaság ezzel a munkájával tett, az példaadó kellene, hogy legyen úgy a saját maga, mint a többi irodalmi társaság számára, amelyek közül, el kell ismernünk, egyik-másik próbálta megtenni ugyanazt, de lelkesedésük lobogó lángja a sok elétorlaszodó akadály miatt hamar le-lankadt, sőt a mi hirtelen lobbant tűzünk is kialudt a mindegyre tornyosuló egyéb körülmények miatt. Pedig hogy fogadták ezeket a vidéki vándorgyűléseket! Valóságos ünnep volt, ahol megjelentek az unitárius hit- és magyar-kultúra apostoli lobogásu hirdetői. Szemek, szivek, szájak, karok, lelkek és erszények mind tágra nyitak és áldó szeretettel ölelték magukhoz a bibliai szőlőmunkásokat. Minden elhíhető várakozást felülmúlt ezeknek az ünnepi alkalmaknak a hangulata és sikere. Olyan elismeréssel adóztak szereplőinek, rendezőinek és résztvevőinek, amilyenben egy gazdag élet munkája után is ritkán van részük a közélet munkásainak. Egy krónikás azt mondja ezekről a vándorgyűlésekről: „Az Unitárius Irodalmi Társaság vidéki gyűlései nem csupán egy társaság szereplései, hanem a legerőteljesebb egyházépítő misszió.” Mi egész bátran megtoldhatjuk ezt a véleményt s kérdés nélkül mondhatjuk, hogy nemcsak egyházépítő misszió, de nemzetmentő misszió is volt. És e munka lelke és vezére, mindenhol, mindenkor, dr. Ferenczy Géza, a társaság igazgatója, az ujonnan választott lángoló tűzü főgondnok, akit hűségess ragaszkodással követ mindenfelé a hit és akarat katonáinak felkent serege. Fáradhatatlan odaadással